

Διερεύνηση της εξοικείωσης των νεοεισερχόμενων φοιτητών με τις ΤΠΕ στο Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η. του Πανεπιστημίου Πατρών: μια διαχρονική μελέτη

Γ. Κουστουράκης¹, Χ. Παναγιωτακόπουλος²

¹ Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία, Πανεπιστήμιο Πατρών, koustourakis@upatras.gr

² Τμήμα Παιδαγωγικό Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστήμιο Πατρών, cranag@upatras.gr

Περίληψη

Στόχος της έρευνας αυτής στην οποία συμμετείχαν 532 νεοεισελθόντες φοιτητές/φοιτήτριες στο Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η. κατά τα 4 τελευταία ακαδημαϊκά έτη είναι η διερεύνηση του βαθμού εξοικείωσής τους με τις ΤΠΕ. Τα σημαντικότερα ευρήματά μας έδειξαν ότι οι ΤΠΕ αποτελούν στοιχείο του πολιτιστικού κεφαλαίου των περισσότερων από τους νέους αυτούς ανθρώπους, με παράλληλη συνύπαρξη και των φαινομένων του ψηφιακού αναλφαριθμητισμού και του ψηφιακού χάσματος.

Λέξεις κλειδιά: ψηφιακός αλφαριθμητισμός, ψηφιακό χάσμα, πολιτιστικό κεφάλαιο, ΤΠΕ.

1. Εισαγωγή

Η σύγχρονη εποχή της παγκοσμιοποίησης συνδέεται με την ανάδυση μιας νέας οικονομίας, η οποία βασίζεται στην αξιοποίηση της γνώσης και της πληροφορίας. Το γεγονός αυτό, που αποτελεί αδήριτη πραγματικότητα, επηρέασε την ατζέντα των συζητήσεων και των πολιτικών διεθνώς όσον αφορά τους παράγοντες, που μπορούν να συμβάλλουν στην απόκτηση οικονομικής ισχύος. Γι' αυτό κι από τη δεκαετία του 1990 και εξής συγκεκριμένες χώρες ή ομάδες χωρών προωθούν πολιτικές που σχετίζονται με τη χρήση κι αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών (ΤΠΕ) στους τομείς της οικονομίας, της εκπαίδευσης και της πολιτικής διακυβέρνησης (Leamer & Storper, 2001; OECD, 2002).

Στην περίπτωση της Ευρωπαϊκής Ένωσης μετά τις αποφάσεις των Ευρωπαϊκών ηγετών το 2000 στη Λισαβόνα, ο γενικός ρυθμιστικός λόγος, που επηρεάζει και τη διαμόρφωση του επίσημου λόγου (official discourse) για την εκπαίδευση (Bernstein, 1990), συνδέεται με την προβολή της σημαντικότητας των ΤΠΕ για την οικονομική ανάπτυξη της Ένωσης (Commission of the European Communities, 2001). Τα μηνύματα του γενικού ρυθμιστικού λόγου διαχέονται στο κοινωνικό σώμα και επηρεάζουν τη διαμόρφωση του habitus πολλών πολιτών, το οποίο στην εποχή μας συνδέεται με τις ΤΠΕ. Το habitus σύμφωνα με τον Bourdieu (1984, σελ. 170) αποτελεί ταυτόχρονα «μια δομημένη δομή και μια δομοποιούσα δομή». Και τούτο διότι το habitus διαμορφώνεται μέσα από την εξελικτική πορεία των διαδοχικών κοινωνικοποιήσεων του ατόμου, που ξεκινούν από το οικογενειακό του περιβάλλον, εξακολουθούν στο σχολείο και τις ομάδες συνομηλίκων και συνεχίζονται στον

επαγγελματικό και τον υπόλοιπο κοινωνικό του βίο (Bourdieu, 1984, 1993). Στη διάδοση της χρήσης των ΤΠΕ συνέβαλε ο εμπορικός ανταγωνισμός μεταξύ των εταιρειών τηλεπικοινωνιών, που, κατά την πρώτη δεκαετία του 21^{ου} αιώνα, προσέφεραν εξελιγμένες τηλεπικοινωνιακές υπηρεσίες στους πελάτες τους, όπως είναι η πρόσβαση στο διαδίκτυο μέσα από τη συσκευή του κινητού τηλεφώνου. Η εξέλιξη αυτή φανερώνει ότι το *habitus* νέων κοινωνικών ομάδων, που δραστηριοποιούνται στο χώρο της νέας οικονομίας, εντάσσεται στο κοινωνικό πεδίο (Bourdieu, 1993) και συμβάλλει στη διαμόρφωση των τηλεπικοινωνιακών συνηθειών και συμπεριφορών μεγάλης μερίδας ανθρώπων της σύγχρονης εποχής και ιδιαίτερα των νέων. Μάλιστα, πολλοί ερευνητές έχουν επισημάνει ότι οι ΤΠΕ παίζουν σημαντικό ρόλο στην καθημερινότητα των σημερινών ανθρώπων καθώς χρησιμοποιούνται για εκπαιδευτικούς σκοπούς και για την εξ αποστάσεως μεταξύ τους επικοινωνία. Επίσης, υποστηρίζεται ότι η χρήση των ΤΠΕ αναμένεται να παρουσιάσει αυξητική τάση με την πάροδο του χρόνου (Report of the International ICT Literacy Panel, 2007).

Η συσσώρευση πολιτιστικού κεφαλαίου, που αναφέρεται στις ικανότητες χειρισμού υπολογιστών, δημιουργεί ένα είδος τεχνολογικού κεφαλαίου (*techno-capital*), που με τη σειρά του επιδρά στη διαμόρφωση των αντιλήψεων, των στάσεων και διαθέσεων των κοινωνικών υποκειμένων για τις ΤΠΕ (*techno-dispositions*) (Rojas et al., 2000). Ενδείξεις που φανερώνουν ότι οι ΤΠΕ αποτελούν στοιχείο του πολιτιστικού κεφαλαίου των σύγχρονων ανθρώπων είναι η κατοχή ηλεκτρονικού υπολογιστή (H/Y), η θετική στάση για τους υπολογιστές και τις νέες τεχνολογίες, η πρόσβαση στο διαδίκτυο και η ικανότητες αξιοποίησης των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι ΤΠΕ (Facer & Furlong, 2001; Roscigno & Ainsworth-Darnell, 1999; Vryonides, 2007).

Στο Τμήμα Επιστημών της Εκπαίδευσης και της Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία (Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η.) του Πανεπιστημίου Πατρών με την παροχή στις φοιτήτριες και τους φοιτητές οκτώ υποχρεωτικών και επιλογής προπτυχιακών μαθημάτων με αντικείμενο τις ΤΠΕ επιδιώκεται η απόκτηση ψηφιακού αλφαριθμητισμού από αυτούς (Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η., 2009). Και τούτο προκειμένου να είναι σε θέση να αξιοποιήσουν αποτελεσματικά τις νέες τεχνολογίες στο σύγχρονο ελληνικό νηπιαγωγείο, στο οποίο θα έχουν τη δυνατότητα να εργαστούν.

Ως ψηφιακό αλφαριθμητισμό εννοούμε την ικανότητα του ατόμου να χρησιμοποιεί την ψηφιακή τεχνολογία, τα επικοινωνιακά τεχνολογικά εργαλεία και τα δίκτυα ώστε να έχει πρόσβαση στην πληροφορία, να την χειρίζεται, να την ενσωματώνει, να την αξιολογεί, να τη δημιουργεί και να τη μεταβιβάζει στα πλαίσια της νομιμότητας και της ηθικής, λειτουργώντας στην κοινωνία της γνώσης (ETS, 2007; Report of the International ICT Literacy Panel, 2007). Όμως, γιατί είναι χρήσιμη η διερεύνηση του ψηφιακού αλφαριθμητισμού; Διότι κατά την τελευταία εικοσαετία, και ιδιαίτερα μετά την απελευθέρωση του διαδικτύου, η μορφή και ο τρόπος λήψης της πληροφορίας έχει μεταβληθεί ριζικά. Η προσωπική επιτυχία του ατόμου συνδέεται άμεσα όχι μόνο με τις τεχνολογικές δεξιότητες αλλά και με τον τρόπο εφαρμογής τους στην

καθημερινή ζωή. Η διαφοροποίηση των ανθρώπων ως προς τους παράγοντες αυτούς ανάλογα με την κοινωνική τους προέλευση αποτελεί μια νέα μορφή κοινωνικής ανισότητας, που προσδιορίζεται επιστημονικά με τον όρο «ψηφιακό χάσμα» (digital divide) (Gorski, 2005; Selwyn, 2004; Σιάνου-Κύργιου, 2010). Ένα σημείο, μάλιστα, στο οποίο έχει αναπτυχθεί επιστημονικός διάλογος, είναι το πώς θα αντιμετωπιστεί η έλλειψη ψηφιακού αλφαριθμητισμού των φοιτητών μέσα από το ακαδημαϊκό πρόγραμμα σπουδών (Mark & Boruff-Jones, 2003).

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι η ανίχνευση της σχέσης και της εξοικείωσης με τις ΤΠΕ των νεοεισερχομένων φοιτητών/φοιτητριών στο Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η. του Πανεπιστημίου Πατρών κατά την περίοδο των τελευταίων τεσσάρων ακαδημαϊκών ετών. Η παρούσα αποτελεί ανεξάρτητο μέρος μιας ευρύτερης εργασίας που διερευνά σε μεγαλύτερη έκταση τους επιδρώντες παράγοντες του υπό εξέταση θέματος.

2. Ερευνητικά Ερωτήματα

Στην εργασία αυτή θα μας απασχολήσουν οι απαντήσεις στα ακόλουθα ερωτήματα:

- Οι νεοεισελθόντες φοιτητές/φοιτήτριες στο Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η. του Πανεπιστημίου Πατρών κατά τη χρονική περίοδο που μελετάμε είναι εξοικειωμένοι με τις ΤΠΕ; Και, εάν ναι σε ποιο βαθμό;
- Με ποιο τρόπο οι συγκεκριμένες φοιτήτριες και φοιτητές απέκτησαν τις γνώσεις τους για τις ΤΠΕ και ποια υπήρξε η συμβολή του σχολείου σε αυτό;
- Οι φοιτητές/φοιτήτριες, που συμμετείχαν στην έρευνα, θεωρούν ότι οι ΤΠΕ δημιουργούν προβλήματα και δυσκολίες στην καθημερινή ζωή; Κι αν ναι, τι είδους προβλήματα δημιουργούν;

3. Μεθοδολογία

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε με τη βοήθεια κατάλληλου ερωτηματολογίου, το οποίο διανεμήθηκε στους πρωτοετείς φοιτητές/φοιτήτριες του Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η. και συμπληρώθηκε σε εθελοντική βάση κατά την πρώτη εβδομάδα έναρξης των σπουδών τους στο Τμήμα και πριν από την παρακολούθηση μαθημάτων, με περιεχόμενο σχετικό με τις ΤΠΕ. Η έρευνα αυτή καλύπτει την περίοδο των τελευταίων τεσσάρων ακαδημαϊκών ετών. Έτσι, όπως προκύπτει από τον Πίνακα 1, το ερωτηματολόγιό μας το συμπλήρωσαν οι φοιτήτριες και οι φοιτητές, που εισήχθησαν στο Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η. τα ακαδημαϊκά έτη 2007-2008, 2008-2009, 2009-2010 και 2010-2011.

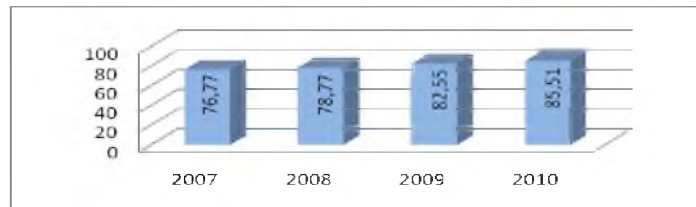
Πίνακας 1: Δείγμα και ποσοστό επί του πληθυσμού ανά έτος

Ακαδημαϊκό έτος	Δείγμα	Ποσοστό (%) επί του πληθυσμού
2007-2008	99	70,7%
2008-2009	146	78,5%
2009-2010	149	72,7%
2010-2011	138	70,8%

Ο συνολικός αριθμός των έγκυρων ερωτηματολογίων ανέρχεται σε 532 και αντιστοιχεί σε ποσοστό μεγαλύτερο του 70% επί των εισαχθέντων πρωτοετών φοιτητών στο συγκεκριμένο Τμήμα για κάθε ακαδημαϊκό έτος, που πραγματοποιήθηκε η έρευνα. Ακόμη, ο μικρός αριθμός των έξι αρρένων φοιτητών, που συμπλήρωσαν το ερωτηματολόγιο, απεικονίζει τα πραγματικά δεδομένα καθώς ελάχιστοι έως καθόλου είναι οι άνδρες, που εισάγονται κάθε χρονιά στο Τμήμα.

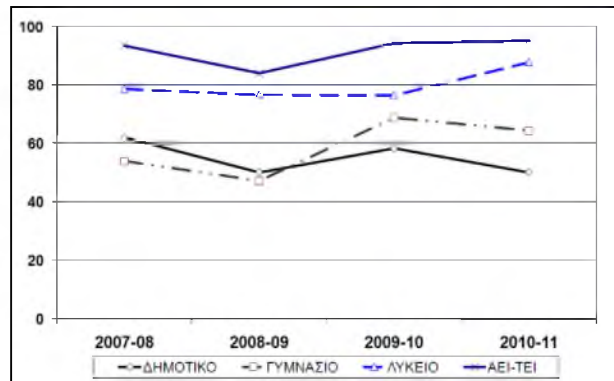
4. Αποτελέσματα - συζήτηση

Όπως προκύπτει από το Γράφημα 1, το ποσοστό % του δείγματος που διαθέτει Η/Υ αυξάνεται σταθερά τα τελευταία χρόνια. Επομένως, το εργαλείο αυτό φαίνεται ότι αποτελεί στοιχείο της κουλτούρας του μεγαλύτερου μέρους των φοιτητριών/φοιτητών του δείγματος.

Γράφημα 1: Ποσοστιαία κατοχή υπολογιστή από το δείγμα κατ' έτος.

Ακόμη, όπως προκύπτει από το Γράφημα 2, υπάρχει διαφοροποίηση των φοιτητριών/φοιτητών του δείγματος σχετικά με τον παράγοντα κατοχή Η/Υ όσον αφορά το καλύτερο μορφωτικό επίπεδο των γονέων τους.

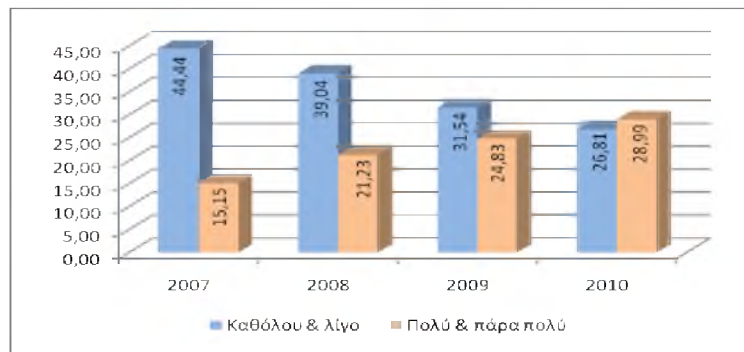

Γράφημα 2: Ποσοστιαία κατανομή της κατοχής Η/Υ ανάλογα με το καλύτερο μορφωτικό επίπεδο των γονέων κατ' έτος.

Πιο συγκεκριμένα παρατηρούμε ότι πλεονεκτούν εκείνοι/εκείνες των οποίων οι γονείς είναι περισσότερο μορφωμένοι, δηλαδή κατέχουν πολιτιστικό κεφάλαιο (Bourdieu, 1993). Πρόκειται για ένα εύρημα που συμβαδίζει με τα αποτελέσματα και άλλων ερευνών (Plomp et al., 2003; Σιάνου-Κύργιου & Τσιπλακίδης, 2010; Wilson et

al., 2003).

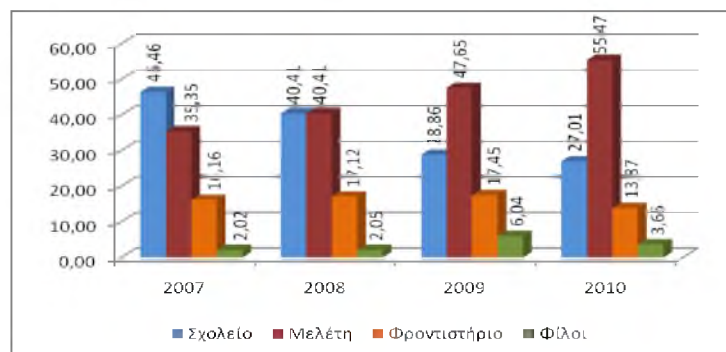
Η αυτοαξιολόγηση των γνώσεων χειρισμού Η/Υ από το δείγμα έδωσε τα ομαδοποιημένα αποτελέσματα σε ποσοστά % που φαίνονται στο Γράφημα 3.

Γράφημα 3: Αυτοαξιολόγηση γνώσεων χειρισμού υπολογιστή από το δείγμα.

Από τη μελέτη των στοιχείων του Γραφήματος 3 παρατηρείται ότι το τμήμα του δείγματος που δηλώνει γνώσεις χειρισμού «καθόλου & λίγο» μειώνεται σταδιακά, ενώ αυξάνει εκείνο που δηλώνει «πολύ & πάρα πολύ». Υπάρχει μια σαφής τάση αύξησης του τμήματος που δηλώνει αυξημένες γνώσεις χειρισμού, αν και τα ποσοστά παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα. Επομένως, παρότι φαίνεται ότι η πρόσβαση στις ΤΠΕ από τις φοιτήτριες/φοιτητές αυξάνει με την πάροδο του χρόνου, η ικανότητα χρήσης των ΤΠΕ παραμένει σε χαμηλά επίπεδα, γεγονός που φανερώνει την ύπαρξη «ψηφιακού χάσματος» (Gorski, 2005; Selwyn, 2004; Σιάνου - Κύργιου, 2010).

Στο Γράφημα 4 παρουσιάζεται η ποσοστιαία αναλογία (%) αναφορικά με τον τρόπο απόκτησης γνώσεων χειρισμού Η/Υ από τις/τους φοιτήτριες/φοιτητές του δείγματος.

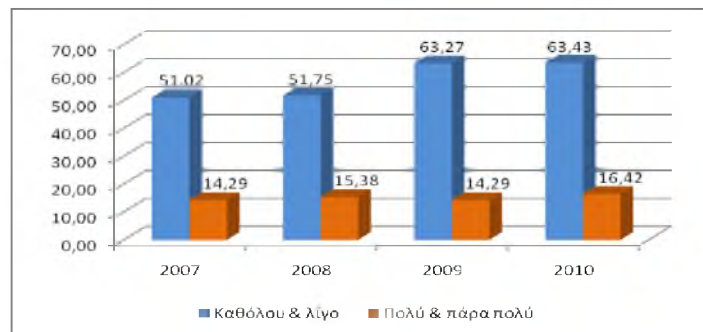

Γράφημα 4: Τρόπος απόκτησης γνώσεων χειρισμού υπολογιστή από το δείγμα.

Τα αποτελέσματα του Γραφήματος 4 παρουσιάζουν εξαιρετικό ενδιαφέρον. Πιο συγκεκριμένα, προκύπτει μια σταθερή τάση μείωσης της αποτελεσματικότητας του σχολείου δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης να προσφέρει γνώσεις χειρισμού Η/Υ, ενώ

παράλληλα παρατηρείται μια σταδιακή αύξηση της προσπάθειας για πρόσληψη γνώσεων για τις ΤΠΕ μέσα από προσωπική μελέτη. Το γεγονός αυτό φανερώνει την ανάγκη των ατόμων του δείγματος να εμπλουτίσουν το *habitus*, το οποίο διαθέτουν, με γνώσεις που αφορούν τις ΤΠΕ, οι οποίες και αποτελούν στοιχείο του σύγχρονου πολιτιστικού κεφαλαίου, η κατοχή του οποίου προβάλλεται ως αναγκαία στη σημερινή εποχή της «κοινωνίας της γνώσης» (Plomp et al., 2003; Rojas et al., 2000; Selwyn, 2004). Ακόμη, η συνεισφορά του φροντιστηρίου κυμαίνεται σε χαμηλά, αλλά υπαρκτά, επίπεδα και αντιστοιχεί με το ποσοστό εκείνων των φοιτητών/φοιτητριών, που έχουν πιστοποίηση στις ΤΠΕ (π.χ. ECDL). Επίσης, σε πολύ χαμηλά επίπεδα βρίσκεται η συνεισφορά των φίλων και των συγγενών για την απόκτηση πολιτιστικού κεφαλαίου για τις ΤΠΕ (*techno-capital*) (Rojas et al., 2000).

Σε σχετική ερώτηση, αναφορικά με το βαθμό υποκίνησης του ενδιαφέροντος των φοιτητών/φοιτητριών του δείγματος από τα μαθήματα για τις ΤΠΕ στα σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης από τα οποία αποφοίτησαν, οι απαντήσεις τους παρουσιάζονται στο Γράφημα 5.

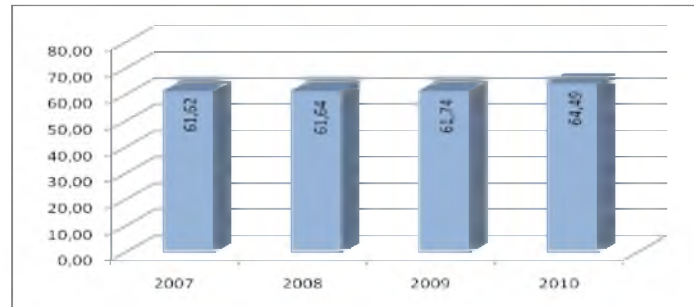

Γράφημα 5: Βαθμός υποκίνησης του ενδιαφέροντος του δείγματος από τα μαθήματα τα σχετικά με τις ΤΠΕ στο σχολείο.

Από τη μελέτη των στοιχείων του Γραφήματος 5 προκύπτει ότι τα μαθήματα για τις ΤΠΕ στο λύκειο, δεν υποκίνησαν το ενδιαφέρον τους και δεν τους βοήθησαν ν' αποκτήσουν ουσιαστικές γνώσεις για τις ΤΠΕ. Το εύρημα αυτό ενισχύει την εγκυρότητα του προηγούμενου, περί αποτελεσματικότητας στην προσφορά γνώσης από το σχολείο. Συνεπώς, η εκπαίδευση, και ειδικότερα το λύκειο, δεν μπορεί να συνεισφέρει στην αντιμετώπιση του «ψηφιακού χάσματος» καθώς, σύμφωνα με τον Bourdieu, το σχολείο δεν λειτουργεί ως κοινωνικός εξισωτής αλλά αναπαράγει τις υπάρχουσες κοινωνικές διαφοροποιήσεις (Bourdieu, 1993; Wacquant, 1996). Γι' αυτό, τελικά, οι φοιτήτριες/φοιτητές του δείγματος για να αποκτήσουν τεχνολογικό αλφαριθμητικό φαίνεται ότι προσπάθησαν όλο και περισσότερο να στηριχθούν στις δικές τους δυνάμεις (βλ. ευρήματα Γραφήματος 4).

Οι θετικές απόψεις για το αν οι ΤΠΕ δημιουργούν δυσκολίες ή προβλήματα στην καθημερινότητα, σε ποσοστό % του δείγματος ανά ακαδημαϊκό έτος που διανεμήθηκε το ερωτηματολόγιο, φαίνονται στο Γράφημα 6. Από αυτές προκύπτει

ότι το μεγαλύτερο μέρος των φοιτητών/φοιτητριών (ποσοστό άνω του 61%) θεωρεί πως οι ΤΠΕ δημιουργούν σημαντικά προβλήματα στην καθημερινή κοινωνική ζωή.

Γράφημα 6: Οι θετικές απόψεις για το αν οι ΤΠΕ δημιουργούν προβλήματα στην καθημερινότητα.

Πιο συγκεκριμένα, από την ανάλυση των απαντήσεων τους αναφορικά με το είδος των διερευνούμενων προβλημάτων ή δυσκολιών (στο ποσοστό εκείνων που απάντησαν ότι οι ΤΠΕ δημιουργούν προβλήματα και δυσκολίες) προέκυψαν τα αποτελέσματα, που παρουσιάζονται στον Πίνακα 2:

Πίνακας 2: Τα προβλήματα σύμφωνα με την άποψη του δείγματος που δημιουργούν οι ΤΠΕ στην καθημερινότητα (σε ποσοστά %).

Κατηγορίες	2007	2008	2009	2010
Προβλήματα στην υγεία	9,8	23,3	21,7	18,0
Άγχος, παθητικότητα, εγωκεντρισμός	16,9	14,4	10,9	12,4
Αποξένωση, αντικοινωνικότητα	47,5	45,6	45,7	39,3
Υποκλοπή, παραβίαση προσωπικών δεδομένων	14,8	3,3	2,2	4,5
Εθισμός, εξάρτηση	14,8	14,4	18,5	27,0
Βία, πορνογραφία	19,7	3,3	3,3	5,6
Μόλυνση περιβάλλοντος	0,0	8,9	17,4	16,9
Κοινωνικές ανισότητες από την απώλεια θέσεων εργασίας και την αδυναμία ή τη δυσκολία χρήσης των ΤΠΕ	45,9	35,6	30,4	25,8
Εκνευρισμός, απογοήτευση από απώλεια αρχείων	3,3	2,2	1,1	2,2
Παραπληροφόρηση	11,5	2,2	3,3	5,6

Από τα στοιχεία του συγκεκριμένου Πίνακα αξίζει να σχολιαστούν τα εξής ευρήματα, τα οποία και εμφανίζονται ως τα σημαντικότερα καθώς αναδεικνύονται περισσότερο από τις απαντήσεις των φοιτητών/φοιτητριών:

- Είναι διάχυτη η αντίληψη στις/στους συμμετέχουσες/συμμετέχοντες στην έρευνα ότι οι ΤΠΕ αποτελούν χαρακτηριστικό στοιχείο του πολιτιστικού κεφαλαίου των ανθρώπων της σύγχρονης εποχής (Bourdieu, 1993; Castells, 1996; Plomp et al.,

2003). Έτσι, σε μεγαλύτερο ποσοστό απαντήσεων προβάλλεται η πεποίθηση ότι η εξάρτηση από τους Η/Υ δημιουργεί εθισμό και αποξενώνει τους ανθρώπους, που συχνά γίνονται αντικοινωνικοί και εκδηλώνουν ψυχοπαθολογικά προβλήματα (άγχος, παθητικότητα, εγωκεντρισμός, βίαιη συμπεριφορά).

- Πολύ σημαντική σε ποσοστά απαντήσεων, παρότι μειούμενη όσον βαίνουμε προς τα τελευταία ακαδημαϊκά έτη, είναι η πεποίθηση για την ύπαρξη κοινωνικών ανισοτήτων εξαιτίας της έλλειψης γνώσεων ή της δυσκολίας χειρισμού των ΤΠΕ ή/και της έλλειψης οικονομικών πόρων για να εξασφαλίσει κάποιος την υποδομή και τις υπηρεσίες χρήσης των ΤΠΕ. Οι φοιτητές/φοιτήτριες, που απάντησαν στο ερωτηματολόγιο και, οι οποίοι ανήκουν, κυρίως, στα μεσαία και κατώτερα μεσαία κοινωνικά στρώματα, αντιλαμβάνονται ότι το πολιτιστικό κεφάλαιο για τις ΤΠΕ είναι άνισα κατανομημένο στο κοινωνικό σώμα (Bourdieu, 1984) και η δυσκολία ή η ανυπαρξία πρόσβασης στις ΤΠΕ από μερίδα πολιτών συνιστά μορφή κοινωνικού αποκλεισμού (Castells, 1996).
- Τέλος, αυξανόμενη είναι η πεποίθηση των φοιτητριών/φοιτητών του δείγματος ότι η αυξημένη χρήση των ΤΠΕ μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα στην υγεία τους. Επίσης, από τις απαντήσεις τους διαφαίνεται η άποψη ότι η διάδοση των ΤΠΕ συμβάλλει στη μόλυνση του περιβάλλοντος με τη συσσώρευση απαρχαιωμένου και τοξικού υλικού.

5. Συμπεράσματα

Στην εργασία αυτή επιχειρήσαμε μια πρώτη προσέγγιση της σχέσης των φοιτητών/φοιτητριών, που εισήχθησαν στο Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η. του Πανεπιστημίου Πατρών κατά τα τέσσερα τελευταία ακαδημαϊκά έτη, με τις ΤΠΕ. Από την ανάλυση κι επεξεργασία του ερευνητικού μας υλικού προκύπτουν τα εξής σημαντικότερα ευρήματα:

- Παρατηρείται μια τάση αύξησης της πρόσβασης των φοιτητών/φοιτητριών στις ΤΠΕ (ποσοστό κατοχής Η/Υ 85,5% για το ακαδημαϊκό έτος 2010-2011) όπου πλεονεκτούν εκείνες/εκείνοι των οποίων οι οικογένειες διαθέτουν μορφωτικού χαρακτήρα πολιτιστικό κεφάλαιο. Συνυπολογίζοντας ότι στην έρευνα συμμετείχαν ουσιαστικά όλοι σχεδόν οι φοιτητές/φοιτήτριες που παρακολουθούν τα μαθήματα, καθώς ένα μεγάλο μέρος εισαγομένων παίρνει μετεγγραφή, διαπιστώνουμε ότι οι ΤΠΕ αποτελούν στοιχείο του *habitus* της πλειοψηφίας των συγκεκριμένων νέων ανθρώπων. Όμως, η όλο και μεγαλύτερη πρόσβασή τους στις ΤΠΕ δεν παραπέμπει και στην υπέρβαση του «ψηφιακού χάσματος». Και τούτο διότι αυτοαξιολογούν σε χαμηλά επίπεδα την ικανότητά τους να χειρίζονται με αποτελεσματικό τρόπο τις ΤΠΕ. Γι' αυτό παρέχεται η δυνατότητα στο Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η. μέσω του *curriculum* των μαθημάτων του για τις ΤΠΕ να παρέμβει και να καλύψει το συγκεκριμένο πολιτιστικού χαρακτήρα έλλειμμα.
- Οι φοιτητές/φοιτήτριες του δείγματος αντιλαμβάνονται ότι οι ΤΠΕ αποτελούν στοιχείο του πολιτιστικού κεφαλαίου των νέων ανθρώπων. Έτσι, καθώς το *habitus*

που ήδη διαθέτουν αποτελεί μια «δομοποιούσα δομή» (Bourdieu, 1993), φαίνεται ότι κινητοποιούνται ώστε, κυρίως, με προσωπική προσπάθεια μελέτης να καλύψουν το πρόβλημα του ψηφιακού αναλφαριθμητισμού. Και τούτο διότι το λύκειο, αν και αποτελεί, δυνητικά, έναν παράγοντα που θα μπορούσε να εφοδιάσει τους μαθητές με πολιτιστικό κεφάλαιο σχετικό με τις ΤΠΕ, από τα ερευνητικά μας ευρήματα φαίνεται ότι, τελικά, δεν παρεμβαίνει ως κοινωνικός εξισωτής αντιμετωπίζοντας τα προβλήματα του ψηφιακού αναλφαριθμητισμού και του ψηφιακού χάσματος.

- Το μεγαλύτερο ποσοστό των φοιτητών/φοιτητριών του δείγματος διατύπωσε την άποψη ότι οι ΤΠΕ δημιουργούν δυσκολίες και προβλήματα στην καθημερινή κοινωνική ζωή. Σημαντικό εύρημα είναι η παραδοχή ότι, η απουσία των ΤΠΕ από το *habitus* των πολιτών ή η προβληματική παρουσία του (λ.χ. ψηφιακό χάσμα) ή η έλλειψη πόρων για την εξασφάλιση των απαραίτητων υποδομών πρόσβασης και χρήσης των ΤΠΕ, αποτελούν σημαντικά στοιχεία κοινωνικής διαφοροποίησης. Δηλαδή παράγοντες ενός σύγχρονου κοινωνικού αποκλεισμού. Επίσης, καθώς διαφαίνεται ότι είναι παγιωμένη η αντίληψη στους νέους ότι οι ΤΠΕ αποτελούν στοιχείο του σύγχρονου πολιτιστικού κεφαλαίου της κοινωνίας μας, επισημαίνονται οι αρνητικές συνέπειες για τα άτομα που χρησιμοποιούν σε υπερβολικό βαθμό τον Η/Υ. Έτσι, σημαντικά προβλήματα που ανακύπτουν γι' αυτά είναι η αντικοινωνικότητα κι η αποξένωση, ως αποτέλεσμα του εθισμού και της εξάρτησής τους από τις ΤΠΕ, που συνοδεύονται συχνά από ψυχοπαθολογικού χαρακτήρα αλλοιώσεις της προσωπικότητάς τους κι από προβλήματα υγείας.

Βιβλιογραφία

- Bernstein, B. (1990). *Class, codes and control: The structuring of pedagogic discourse* (vol. 4). London: Routledge.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction. A social critique of the judgement of taste*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Bourdieu, P. (1993). *The Field of Cultural Production*. Oxford: Polity Press.
- Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society*. Cambridge, MA: Blackwell.
- Commission of the European Communities (2001) *The eLearning Action Plan. Designing tomorrow's education*, COM(2001) 172 final, Brussels, 28-3-2001.
- ETS (2007). *2006 ICT Literacy Assessment Preliminary Findings*. USA: Educational Testing Service.
- Facer, K., & Furlong, R. (2001). Beyond the myth of the 'cyberkid': Young people at the margins of the information revolution. *Journal of Youth Studies*, 4(4), 451–469.
- Gorski, P. (2005). Education equity and the digital divide. *Association for the Advancement of Computers in Education Journal* 13(1), 3–45.
- Leamer, E., & Storper, M. (2001). The Economic Geography of the Internet Age,

- Journal of International Business Studies*, 32, 641-655.
- Mark, A. E., & Boruff-Jones, P. D. (2003). Information Literacy and Student Engagement: What the National Survey of Student Engagement Reveals about Your Campus. *College & Research Libraries*, 64, 480-493.
- OECD (2002). *OECD Information Technology Outlook: ICTs and the Information Economy*. Paris: OECD.
- Plomp, T., Anderson, R.E., Law, N., & Quale, A. (Eds) (2003). *Cross-national Policies and Practices on Information and Communication Technology in Education*. Greenwich, CT: Information Age.
- Report of the International ICT Literacy Panel (2007). *Digital Transformation – A framework for ICT literacy*. USA: Educational Testing Service.
- Rojas, V., Roychowdhury, D., Okur, O., Straubhaar, J., & Estrada-Ortiz, Y. (2000). *Beyond Access: Cultural Capital and the Roots of the Digital Divide*. Ανακτήθηκε 25/11/2010, από τη διεύθυνση http://www.utexas.edu/research/tipi/research/Beyond_Access.pdf
- Roscigno, V.J., & Ainsworth-Darnell, J.W. (1999). Race, cultural capital, and educational resources: Persistent inequalities and achievement returns. *Sociology of Education*, 72(3), 158–178.
- Selwyn, N. (2004). Reconsidering political and popular understandings of the digital divide. *New Media & Society*, 6(3), 341–362.
- Σιάνου - Κύργιου, Ε. (2010). Τεχνολογίες της πληροφορίας και των επικοινωνιών στην εκπαίδευση και «ψηφιακό χάσμα». Στο Α. Τζιμογιάννης (επιμ.), *Πρακτικά Εργασιών 7^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»* (Τόμος II, σελ. 601-605). Κόρινθος: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.
- Σιάνου - Κύργιου, Ε., & Τσιπλακίδης, Ι. (2010). Χρήση του διαδικτύου, κοινωνικές ανισότητες και εκπαίδευση. Στο Α. Τζιμογιάννης (επιμ.), *Πρακτικά Εργασιών 7^{ου} Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Οι ΤΠΕ στην Εκπαίδευση»* (Τόμος II, σελ. 565-572). Κόρινθος: Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου.
- Τ.Ε.Ε.Α.Π.Η. (2009). *Οδηγός Σπουδών. Ακαδημαϊκό έτος 2009-2010*. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.
- Vryonides, M. (2007). Social and cultural capital in educational research: Issues of operationalis-ation and measurement. *British Educational Research Journal*, 33(6), 867–885.
- Wacquant, L. (1996). Reading Bourdieu's "capital". *International Journal of Contemporary Sociology*, 33(2), 151-170.
- Wilson, K., Wallin, J., & Reiser, C. (2003). Social stratification and the digital divide. *Social Science Computer Review*, 2(2), 133-143.